

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ ŠIAULIŲ TARDYMO IZOLIATORIŲ

2020-09-21 Nr. 4D-2020/1-821
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2020-06-19 gavo X (toliau vadinama – Pareiškėjas) skundą, kuriame skundžiamasi dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus (toliau tekste ir citatose vadinama – Šiaulių TI) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai neužtikrinant tinkamo kamerų įrengimo ir neaprupinant kietuoju inventoriumi suimtųjų / nuteistųjų asmeniniams daiktams laikyti.

2. Pareiškėjas skunde (toliau vadinama – Skundas), be kitų aplinkybių, nurodo, kad:

2.1. 2020-03-16 į kamerą atėję pareigūnai liepė atiduoti lagaminą ir du krepšius, o asmeninius daiktus liepė susidėti ant lovos. Pasirašius, kad atidavė savo lagaminą ir krepšius, Pareiškėjui buvo paduoti juodi plastikiniai šiukšlių maišai asmeniniams daiktams sudėti;

2.2. tokie pareigūnų veiksmai, kai asmeniniams daiktams susidėti duodami šiukšlių maišai, Pareiškėjui sukėlė daug neigiamų emocijų. Be to, maišai skleidžia specifinį kvapą, todėl visi į maišus sudėti daiktai prisigeria to kvapo;

2.3. buvo perkeltas iš vienos kameros į kitą net keletą kartų ir visada visus asmeninius daiktus turėjo nešti susidėjęs į šiukšlių maišus;

2.4. įstaigos administracija nupirko plastikinių dėžių suimtųjų asmeniams daiktams susidėti, tačiau jam dėžės nedavė.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo išnagrinėti jo Skundą.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2020-06-30 raštu Nr. 4D-2020/1-821/3D-1781 kreipėsi į Šiaulių TI, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes.

2020-07-21 Seimo kontrolierius gavo Šiaulių TI raštą Nr. 14-8051, kuriame nurodoma:

4.1. „Patikrinus Šiaulių tardymo izoliatoriaus 2020-03-13 suimtojo (nuteistojo) asmens kratos protokolo (toliau - protokolas) Nr. 9139 įrašus, nustatyta, kad iš X [...] buvo paimtas lagaminas ir du juodi krepšiai. Protokole nėra jokio įrašo apie suimtojo išreikštas pretenzijas dėl daiktų paėmimo.

Informuojame, kad Lietuvos Respublikos teisingumo ministrui 2020 m. sausio 21 d.

įsakymu Nr. 1R-25 patvirtinus naujas Pataisos įstaigų ir tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisykles, pasikeitė ir nuteistiesiems (suimtiesiems) leidžiamų įsigyti ir turėti asmeninių daiktų sąrašas bei jų bendra masė, todėl nuo 2020 m. kovo 1 d. suimtiesiems (nuteistiesiems) neleidžiama su savimi turėti lagaminų bei krepšių.“

4.2. „Suimtajam asmeniniams daiktams susidėti buvo duotas polipropileninis krepšys.“

4.3. „Šiaulių tardymo izoliatoriuje (toliau – ŠTI) 2020 m. kovo 16 d. buvo užregistruotas X prašymas Nr. 72-1377, kuriame prašė „aprūpinti priemonėmis, kuriose galėčiau saugiai ir higieniškai laikyti savo asmeninius daiktus“.“

4.4. „Suimtas X šiuo metu laikomas kameroje Nr. 42. Informuojame, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus režiminio korpuso gyvenamosios kameros ir bendrojo naudojimo patalpos yra įrengtos vadovaujantis Lietuvos Respublikos higienos normoje HN 134:2015 „Laisvės atėmimo vietų ir teritorinių policijos įstaigų areštinių sveikatos saugos reikalavimai“ ir Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176 „Dėl tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ nustatytais reikalavimais. Patalpos aprūpinamos baldais ir inventoriu vadovaujantis Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. birželio 7 d. įsakyme Nr. V-245 „Dėl laisvės atėmimo vietų patalpų aprūpinimo baldais ir kitu inventoriu normų patvirtinimo“ nustatytais reikalavimais, t. y. gyvenamojoje kameroje yra prie grindų pritvirtinta metalinė lova, stalas, suolas arba kėdė, viena spintelė arba sieninė lentyna dviem suimtiesiems knygoms ir daiktams susidėti, spintelė arba lentyna maisto produktams laikyti, sanitarinis mazgas: klozetas (gali būti tupiamas), praustuvas.“

4.5. „Siekiant užtikrinti tinkamas suimtųjų (nuteistųjų) laikymo sąlygas, įstaigai atsirado poreikis įsigyti patvarių plastikinių dėžių, skirtų suimtiesiems (nuteistiesiems) susidėti asmeninius daiktus.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymu bei Viešųjų pirkimų planavimo, organizavimo ir vykdymo taisyklėmis, patvirtintomis 2018-12-21 Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymu Nr. V-572, užbaigus viešojo pirkimo procedūras, įstaiga, atsižvelgiant į suimtųjų ir nuteistųjų skaičių, įsigijo pakankamą kiekį plastikinių dėžių (40 l talpos) ir polipropileningų krepšių, su tvirtomis rankenomis. Krepšiai skirti trumpalaikę arešto bausmę atliekančių ir (ar) tranzitu į įstaigą atvykstančių asmenų daiktams sudėti.“

5. Šiaulių TI administracija pateikė 2020-04-04 atsakymą Nr. 17-394 į Pareiškėjo 2020-03-16 prašymą (kopiją), kur nurodyta:

5.1. „Šiaulių tardymo izoliatoriuje (toliau – ŠTI) 2020 m. kovo 16 d. užregistruotas Jūsų prašymas Nr. 72-1377, kuriame Jūs prašote „aprūpinti priemonėmis, kuriose galėtumėte saugiai ir higieniškai laikyti savo asmeninius daiktus, nes Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnai iš Jūsų atėmė asmenines tašes ir išdavė šiukšlėms skirtus maišus daiktams susidėti“.

Informuojame, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2020 m. sausio 21 d. įsakymu Nr. 1R-25 „Dėl pataisos įstaigų ir tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklių patvirtinimo“ 3.4 punkto nuostatomis, suimtųjų (nuteistųjų) asmeniniai daiktai ir reikmenys, kurių suimtieji (nuteistieji) neperdavė savo artimiesiems arba pataisos įstaigos (tardymo izoliatoriaus) administracijai saugoti, iki 2020 m. kovo 15 d. turi būti paimami ir saugomi arba sunaikinami taisyklėse nustatyta tvarka.

Patikrinus Šiaulių tardymo izoliatoriaus 2020-03-13 suimtojo (nuteistojo) asmens kratos protokolo (toliau – protokolą) Nr. 9139 įrašus, nustatyta, kad iš Jūsų buvo paimtas „lagaminas ir dvi juodos tašės“. Protokole nėra jokio įrašo apie Jūsų išreikštas pretenzijas dėl daiktų paėmimo.“

5.2. „Informuojame, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje suimtųjų (nuteistųjų) gyvenamosios kameros yra įrengtos vadovaujantis Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių, patvirtintų 2009 m. liepos 10 d. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymu Nr. V-176 III skyriaus nuostatomis. Pažymime, kad jokie kiti

galiojantys teisės aktai nenumato kitokio inventoriaus, nei numatyta šiose taisyklėse, išdavimo suimtųjų (nuteistųjų) asmeninių daiktų laikymui.“

5.3. Pareiškėjui nurodyta atsakymo apskundimo tvarka.

6. Šiaulių TI administracija 2020-07-29 rašte Nr. 14-8387, kuriuo atsakoma į Seimo kontrolieriaus rekomendacijas dėl kito pareiškėjo skundo ištyrimo, nurodė:

6.1. „2018 m. spalio 19 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-213 buvo pakeistos Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 194 (toliau – PĮVTT) (nebetekusios galios nuo 2020 m. sausio 22 d.), o nuo 2020 m. sausio 22 d. įsigaliojo Pataisos įstaigų ir tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklės patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2020 m. sausio 21 d. įsakymu Nr. 1R-25 (toliau – PĮTIVTT). Vadovaujantis PĮVTT 18 priedo 4.13 p., nuteistiesiems lagaminus, krepšius, kuprines su savimi buvo leidžiama turėti tik atvykstant į pataisos įstaigą ir išvykstant iš jos. Šie daiktai turėjo būti saugomi pataisos įstaigos sandėlyje. Atsižvelgus į visus pakeitimus, susijusius su asmeninių daiktų laikymo sąlygomis, buvo įsigytos stačiakampės juodos plastikinės dėžės 40 l talpos ir medžiaginiai krepšiai 71 l, suimtųjų (nuteistųjų) asmeninių daiktų laikymui. Laisvės atėmimo vietų gyvenamųjų patalpų aprūpinimas baldais yra vykdomas vadovaujantis Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. birželio 7 d. įsakymu Nr. V-245 „Dėl laisvės atėmimo vietų patalpų aprūpinimo baldais ir kitu inventoriu normų patvirtinimo“.“

6.2. „Papildomas plastikinių dėžių ir krepšių pirkimas planuojamas esant poreikiui.

Pažymime, kad atsižvelgiant į turimus valstybės biudžeto asignavimus, Šiaulių TI nuolat vykdo kamerų ir kitų gyvenamųjų patalpų paprastąjį remontą. Šiais metais iki liepos 1 d. suremontuota 12 kamerų.“

Skundo tyrimui reikšmingi teisės aktai

7. Ministrų Komiteto rekomendacija šalims narėms Nr. R (2006)2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“:

„18.1. Kaliniams skirtų patalpų, ypač miegamųjų, būklė turi užtikrinti pagarbą žmogaus orumui ir, kiek įmanoma, privatumui, bei atitikti sveikatos ir higienos reikalavimus, turi būti skiriamas tinkamas dėmesys klimato sąlygoms, ypač gyvenamos patalpos plotui, kubinei oro talpai, apšvietimui, šildymui ir ventiliacijai.“

8. Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo:

3 straipsnis. Suėmimo vykdymo tvarkos ir asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygų užtikrinimas – „Tardymo izoliatoriaus administracija, užtikrindama suėmimo vykdymo tvarką ir tinkamas asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais“;

9 straipsnis. Suėmimo vykdymo režimas ir pagrindiniai jo reikalavimai – „1. Suėmimo vykdymo režimas – tai asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygų ir elgesio taisyklių visuma. 2. Pagrindiniai suėmimo vykdymo režimo reikalavimai yra šie: 1) asmenų, laikomų tardymo izoliatoriuose, apsauga ir izoliavimas; 2) nuolatinė asmenų, laikomų tardymo izoliatoriuose, priežiūra; 3) asmenų, laikomų tardymo izoliatoriuose, laikymas atskirai šio įstatymo 10 straipsnyje nustatyta tvarka. 3. Asmenų, laikomų tardymo izoliatoriuose, izoliavimas užtikrinamas laikant juos rakinamose kameroose. 4. Nuolatinę asmenų, laikomų tardymo izoliatoriuose, priežiūrą atlieka šių įstaigų pareigūnai. Šių asmenų priežiūrai gali būti naudojamos techninės priemonės, daroma asmenų krata, tikrinami turimi daiktai, gaunami pašto bei perduodami siuntiniai ir smulkieji paketai. Pas asmenis jų laikymo tardymo izoliatoriuose metu rasti ir protokolu įforminti pinigai motyvuotu

tardymo izoliatoriaus direktoriaus nutarimu paimami ir perduodami į šios įstaigos socialinės paramos suimtiesiems fondą. Socialinės paramos suimtiesiems fondo sudarymo ir jo lėšų naudojimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Daiktai ir reikmenys, kurie nenumatyti tardymo izoliatoriuose laikomiems asmenims leidžiamų įsigyti ir turėti maisto produktų, būtiniausių reikmenų ir kitų daiktų sąrašė, paimami ir Tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklėse nustatyta tvarka saugomi ar sunaikinami“;

11 straipsnis. Suėmimo vykdymo režimo užtikrinimo priemonės – „1. Suėmimo vykdymo režimo užtikrinimo priemonės yra šios: 1) tardymo izoliatorių apsauga; 2) teisės ir suėmimo vykdymo režimo pažeidimų prevencija ir atskleidimas; [...] 3. Teisės ir suėmimo vykdymo režimo pažeidimų prevenciją vykdo ir šiuos pažeidimus atskleidžia tardymo izoliatoriuose šių įstaigų administracijos, bendradarbiaudamos su teisėsaugos institucijomis“;

44 straipsnis. Suimtųjų materialinis buitinis aprūpinimas – „1. Suimtiesiems užtikrinamos gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas. [...]“

9. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo:

3 straipsnis „Viešojo administravimo principai“ – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: [...] 2) objektyvumo. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs; [...] 4) nepiktnaudžiavimo valdžia. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama atlikti viešojo administravimo funkcijas neturint šio įstatymo nustatyta tvarka suteiktų viešojo administravimo įgaliojimų arba priimti administracinius sprendimus, siekiant kitų, negu įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nustatyta, tikslų; [...] 13) išsamumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį. [...]“

10. Pataisos įstaigų ir tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2020 m. sausio 21 d. įsakymu Nr. 1R-25, numatyta:

„5. Prieš atliekant Taisyklių 4.3 papunktyje nurodytus veiksmus, nuteistasis (suimtasis) supažindinamas su asmeninių daiktų, kurių leidžiama nuteistiesiems (suimtiesiems) turėti pataisos įstaigoje (tardymo izoliatoriuje), sąrašu ir reikalavimu dėl asmeninių daiktų bendro svorio, taip pat nuteistajam (suimtajam) pasiūloma turimus asmeninius daiktus, kurių neleidžiama turėti pataisos įstaigoje (tardymo izoliatoriuje) ar kurių svoris viršija nustatytą leistiną asmeninių daiktų svorį, ir maisto produktus, kurių galiojimo terminas pasibaigęs, atiduoti pataisos įstaigos (tardymo izoliatoriaus) administracijai saugoti, sunaikinti arba perduoti jo nurodytam asmeniui.“

11. Laisvės atėmimo vietų apsaugos ir priežiūros instrukcijoje, patvirtintoje Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2020 m. balandžio 1 d. įsakymu Nr. V-88 (toliau vadinama – Instrukcija), numatyta:

„11. Asmenų, laikomų įstaigose, priežiūra užtikrinama:

11.1. nuolatine elgesio kontrole jų buvimo vietose;

[...]

11.7. asmenų, laikomų įstaigose, įstaigų patalpų bei teritorijos apžiūromis ir kratomis; [...].

[...]

139. Siekiant surasti ir paimti daiktus, nenumatytus suimtiesiems (nuteistiesiems) leidžiamų įsigyti ir turėti daiktų sąrašuose, aptikti pabėgimui rengiamas vietas, surasti įstaigų teritorijose besislapstančius suimtuosius (nuteistuosius), atliekamos suimtųjų (nuteistųjų), įstaigų teritorijų ir patalpų kratos bei apžiūros.

140. Kratos ir apžiūros atlieka įstaigų pataisos pareigūnai, esant tarnybiniam būtinumui suderinus su Kalėjimų departamento ar įstaigos direktoriumi ir kitų struktūrų pareigūnai. Kratos ir

apžiūras atliekantys pareigūnai privalo būti reiklūs suimtiesiems (nuteistiesiems), korektiški, nežeminti jų garbės ar orumo, negadinti šių asmenų daiktų. Kratos ir apžiūros nakties metu gali būti atliekamos siekiant užtikrinti vidaus tvarką bei užkardyti daromus nusikaltimus bei teisės pažeidimus.

[...]

142. Suimtojo (nuteistojo) krata – suimtojo (nuteistojo) drabužių, avalynės, turimų daiktų ir kūno apieška, siekiant patikrinti, ar jis neturi daiktų, nenumatytų suimtiesiems (nuteistiesiems) leidžiamų įsigyti ir turėti daiktų sąrašuose.“

12. Laisvės atėmimo vietų patalpų aprūpinimo baldais ir kitu inventoriumi normose, patvirtintose Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. birželio 7 d. įsakymu Nr. V-245, numatyta:

„[...]

Eil. Nr.	Baldų ar kito inventoriaus pavadinimas	Norma
9	Tardymo izoliatorių, kalėjimų ir areštinių kameros	
9.1	Sanitarinis mazgas: klozetas (gali būti ir tupiamas), praustuvė	1 komplektas
9.2	Metalinė lova	1 vnt. 1 asmeniui
9.3	Spintelė	1 vnt. ne daugiau kaip 2 asmenims
9.4	Stalas	1 vnt.
9.5	Suolas arba kėdė, arba taburetė	1 sėdima vieta 1 asmeniui
9.6	Maisto produktų spintelė arba lentyna	1 spintelė ne daugiau kaip 2 asmenims, lentynoje – viena sekcija 1 asmeniui
9.7	Viršutinių drabužių pakaba	Ne mažiau kaip 2 kabliukai 1 asmeniui
9.8	Šiukšlių dėžė	1 vnt.
9.9	Valymo inventorius (išduodamas): šepetys (šluota), kibiras, šiukšlių dėžė, šiukšlių semtuvas, valymo šluostės	1 komplektas
9.10	Veidrodis	1 vnt.
9.11	Elektrinis virdulys (Elektriniais virduliais aprūpinamos tik kalėjimų ir areštinių kameros)	1 vnt.

[...]“

13. Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklėse, patvirtintose Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176, numatyta:

„14. Kameroje turi būti:

[...]

14.6. pritvirtintos prie grindų metalinės lovos kiekvienam suimtajam, stalas ir taburetės (suoliukai), po lova gali būti įrengiama dėžė asmeniniams daiktams sudėti;

14.7. viena spintelė arba sieninė lentyna dviem suimtiesiems knygoms ir daiktams susidėti;

14.8. spintelė arba lentyna maisto produktams laikyti;

14.9. viršutinių drabužių pakaba; [...]“

Skundo tyrimui reikšminga teismų praktika

14. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau vadinama ir – LVAT) 2012 m. gruodžio 20 d. sprendime, priimtame administracinėje byloje Nr. A-822-3206-12, konstatavo:

„Pagal Tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto (2008 m. lapkričio 6 d. įstatymo Nr. X-1791 redakcijos) 5 straipsnį, Kalėjimų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos (pagal Statuto 2 straipsnio 1 dalį, pataisos namai yra Kalėjimų departamentui pavaldi įstaiga) savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Bausmių vykdymo kodeksu, Baudžiamuoju kodeksu, Baudžiamojo proceso kodeksu, Suėmimo vykdymo įstatymu, kitais įstatymais, šiuo statutu, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir kitais teisės aktais. Pagal Statuto 4 straipsnį, Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų veikla grindžiama teisingumo, teisėtumo, žmogaus teisių ir laisvių gerbimo, suimtųjų ir nuteistųjų lygybės prieš suėmimo ir bausmių vykdymo įstatymus, humanizmo, bausmių vykdymo individualizavimo, progresyvaus bausmių atlikimo ir viešumo principais. Panevėžio pataisos namai ir Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, kaip viešojo administravimo subjektai, be minėtų specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, pavyzdžiui: įstatymo viršenybės, reiškiančio, kad viešojo administravimo subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti teisės aktuose, o veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus, *objektyvumo*, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia principus (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 1 punktą).“

15. LVAT) 2013 m. lapkričio 18 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A 261-1802/2013 nurodė:

„[...] tam tikrais atvejais nuteistajam reikalinga papildoma apsauga dėl jo padėties pažeidžiamumo ir dėl to, kad valstybė dėl šio asmens prisiima atsakomybę. Šiame kontekste Konvencijos 3 straipsnis (niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas) nustato valstybės institucijoms pozityvią pareigą užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje Kudła prieš Lenkiją, pareiškimo Nr. 30210/96; 2002 m. liepos 15 d. sprendimą byloje Kalashnikov prieš Rusiją, pareiškimo Nr. 47095/99; 2003 m. vasario 4 d. sprendimas byloje Van der Ven prieš Nyderlandų Karalystę, pareiškimo Nr. 50901/99; 2009 m. spalio 22 d. sprendimą byloje Norbert Sikorski prieš Lenkiją, pareiškimo Nr. 17599/05, 131 paragrafas). Taigi, iš valstybės yra reikalaujama, neatsižvelgiant į jos logistinius bei finansinius sunkumus, organizuoti kalinimo įstaigų sistemą tokiu būdu, kad būtų gerbiamas žmogaus orumas (žr., pvz., EŽTT 2008 m. kovo 27 d. sprendimą byloje Choukhov prieš Rusiją, pareiškimo Nr. 63955/00, 31 paragrafas; 2007 m. gegužės 10 d. sprendimą byloje Benediktov prieš Rusiją, pareiškimo Nr. 106/02, 37 paragrafas).“

Skundo tyrimo išvados

16. Pareiškėjas Skunde teigia, kad kratos metu Šiaulių TI pareigūnai paėmė jo krepšius ir jis dabar neturi kur laikyti asmeninių daiktų. Šiaulių TI administracija asmeninių daiktų susidėjimui davė tik plastikinius, šiukšlių laikymui skirtus maišus.

17. Šiaulių TI administracija paaiškino, kad 2020-03-13 buvo atliekama Pareiškėjo asmens krata. Kratos metu iš Pareiškėjo buvo paimtas lagaminas ir du juodi krepšiai.

Šiaulių TI administracija paaiškino, kad, vadovaujantis Pataisos įstaigų ir tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklėmis, krepšių, kuprinių ir lagaminų turėjimas nėra numatytas, todėl nuo 2020 m. kovo 1 d. suimtiesiems (nuteistiesiems) neleidžiama su savimi kameroje turėti šių daiktų. Pareiškėjui daiktams laikyti Šiaulių TI administracija davė polipropileno krepšį.

Šiaulių TI taip pat informavo, kad visos kameros, įskaitant ir tą, kurioje laikomas Pareiškėjas, yra aprūpinta visu reikiamu inventoriumi. Be to, siekiant užtikrinti tinkamas suimtųjų (nuteistųjų) laikymo sąlygas, įstaiga įsigijo plastikinių dėžių, skirtų laikyti asmeninius daiktus.

Šiaulių TI paaiškino, kad polipropileno krepšius išduoda tik trumpalaikę arešto bausmę atliekančių ar tranzitu į įstaigą atvykstančių asmenų daiktams susidėti.

18. Iš Seimo kontrolieriui pateiktų Pareiškėjo 2020-03-16 prašymo bei 2020-04-04 atsakymo kopijų matyti, kad suimtas skundėsi dėl paimtų krepšių ir jam duoto maišo daiktams susidėti, kurį jis įvardijo kaip šiukšlių maišą. Pareiškėjui buvo paaiškinta naujai įsigaliojusi tvarka dėl daiktų laikymo, paaiškinta, kokie teisės aktai reglamentuoja kamerų įrengimą.

19. Pažymėtina, kad, vadovaujantis Suėmimo vykdymo įstatymo 9 straipsniu, suėmimo vykdymo režimas – tai asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygų ir elgesio taisyklių visuma. Pagrindiniai suėmimo vykdymo režimo reikalavimai yra šie: asmenų, laikomų tardymo izoliatoriuose, apsauga ir izoliavimas; nuolatinė asmenų, laikomų tardymo izoliatoriuose, priežiūra; asmenų, laikomų tardymo izoliatoriuose, laikymas atskirai šio įstatymo 10 straipsnyje nustatyta tvarka. Nuolatinę asmenų, laikomų tardymo izoliatoriuose, priežiūrą atlieka šių įstaigų pareigūnai. Šių asmenų priežiūrai gali būti naudojamos techninės priemonės, daroma asmenų krata, tikrinami turimi daiktai, gaunami pašto bei perduodami siuntiniai ir smulkieji paketai. Daiktai ir reikmenys, kurie nenumatyti tardymo izoliatoriuose laikomiems asmenims leidžiamų įsigyti ir turėti maisto produktų, būtiniausių reikmenų ir kitų daiktų sąraše, paimami ir Tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklėse nustatyta tvarka saugomi ar sunaikinami.

Instrukcijoje numatyta, kad siekiant surasti ir paimti daiktus, nenumatytus suimtiesiems (nuteistiesiems) leidžiamų įsigyti ir turėti daiktų sąrašuose, atliekamos suimtųjų (nuteistųjų), įstaigų teritorijų ir patalpų kratos bei apžiūros, kurios gali būti planinės ir neplaninės.

Kaip nustatyta Skundo tyrimo metu, Šiaulių TI pareigūnai 2020-03-13 asmens kratos metu iš Pareiškėjo buvo paimti neleidžiami jam kameroje turėti daiktai.

20. Laisvės atėmimo vietų patalpų aprūpinimo baldais ir kitu inventoriumi normose ir Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklėse numatyta, kad kameroje asmeninių daiktų laikymui turi būti maisto produktų spintelė arba lentyna – viena spintelė ne daugiau kaip dviem asmenims, lentynoje – viena sekcija vienam asmeniui, spintelė arba sieninė lentyna dviem suimtiesiems knygoms ir daiktams susidėti, viršutinių drabužių pakaba – ne mažiau kaip 2 kabliukai vienam asmeniui, stalas, suolas.

Skundo tyrimo metu Šiaulių TI informavo, kad visos kameros, įskaitant ir kamerą Nr. 42, kurioje Pareiškėjas buvo laikomas informacijos teikimo metu, yra įrengtos pagal teisės aktuose nustatytus reikalavimus, Seimo kontrolieriui pateikta ir kameros vaizdinė medžiaga. Kameroje Nr. 42 yra įrengtos 4 miegamosios vietos, vadinasi, joje gali vienu metu gyventi keturi suimtieji. Šioje kameroje yra stalas, suolas, taburetė, sieninė lentyna dviejų dalių po šešias sekcijas, viršutinių drabužių pakaba, izoliuotas sanitarinis mazgas. Laisvės atėmimo vietų patalpų aprūpinimo baldais ir kitu inventoriumi normose numatyta, kad kameroje turi būti spintelė (viena spintelė ne daugiau kaip dviem suimtiesiems). Iš Šiaulių TI pateiktos informacijos paaiškėjo, kad kameroje Nr. 42 nėra nė vienos spintelės, tačiau lentynų yra daugiau, nei numatyta teisės aktuose.

21. Atkreiptinas dėmesys, jog Europos kalėjimų taisyklėse numatyta, kad kaliniams skirtų patalpų, ypač miegamųjų, būklė turi užtikrinti pagarbą žmogaus orumui ir, kiek įmanoma, privatumui bei atitikti sveikatos ir higienos reikalavimus.

Suėmimo vykdymo įstatymo 44 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad suimtiesiems turi būti užtikrinamos gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas.

LVAT savo jurisprudencijoje akcentavo, jog asmenys turi būti kalinami tokiomis sąlygomis, kad nebūtų pažeidžiamos jų fundamentalios teisės, nustatytos Konstitucijoje bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje. Nagrinėdamas bylas dėl nuteistųjų kalnimo sąlygų šis teismas nuosekliai remiasi EŽTT praktika bei nurodo, jog valstybės institucijos turi pozityvią pareigą užtikrinti, kad asmens kalnimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalnimo būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalnimo susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalnami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami kalniamam asmeniui.

22. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad:

- kratos metu Pareiškėjo lagaminas ir krepšiai buvo paimti vadovaujantis teisės aktų nuostatomis, nes šių daiktų turėjimas kameroje nenumatyta;
- Pareiškėjas su vidaus tvarka buvo supažindintas ir žinojo, kokie daiktai leidžiami turėti, vidaus tvarkos taisyklės jam buvo išaiškintos ir atsakant į prašymą dėl lagamino ir krepšių paėmimo;
- Šiaulių TI pateikė išsamų ir teisės aktų reikalavimus atitinkantį atsakymą į jo prašymą;
- kameroje Nr. 42 įrengtos lentynos ir viršutinių rūbų pakabos, numatytos Laisvės atėmimo vietų patalpų aprūpinimo baldais ir kitu inventoriumi normose ir Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploataavimo taisyklėse. Kameroje nėra spintelės, tačiau yra įrengta daugiau lentynų. Nors kameros Nr. 42 įrengimas atitinka minimaliuosius aprūpinimo kietuoju inventoriumi reikalavimus, tačiau nepakankamą kameros aprūpinimą kietuoju inventoriumi patvirtina ir pati Šiaulių TI administracija, nurodydama, kad, siekiant užtikrinti tinkamas suimtųjų (nuteistųjų) laikymo sąlygas, įstaiga įsigijo patvarias plastikines dėžes ir krepšius, skirtus suimtųjų ir nuteistųjų daiktų laikymui.

23. Įvertinus visas išdėstytas aplinkybes, konstatuotina, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pagrįstai Pareiškėjo kratos metu paėmė jo lagaminą ir krepšius bei padėjo juos į sandėlį, nes šių daiktų kameroje turėti negalima, kameros Nr. 42 įrengimas atitinka minimaliuosius reikalavimus, Pareiškėjas buvo aprūpintas papildomomis priemonėmis daiktams susidėti, todėl skundas atmestinas.

24. Tačiau kartu būtina akcentuoti, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija turi ne tik užtikrinti suimtųjų gyvenamųjų patalpų ir buities minimalias sąlygas, atitinkančias Lietuvos Respublikos higienos normas, bet taip pat ir turi pozityvią pareigą užtikrinti, kad asmens kalnimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo. Pažymėtina, kad Pareiškėjas tiek prašyme, adresuotame Šiaulių TI administracijai, tiek skunde Seimo kontrolieriui nurodė, kad administracijos duodami maišai asmeniniams daiktams susidėti skleidžia nemalonų kvapą, maiše ilgiau palaikyti rūbai turi būti iš naujo skalbiami, kiti daiktai, maisto produktai išvis nebetinkami naudoti.

Atkreiptinas dėmesys, kad teisės aktuose, reglamentuojančiuose kamerų įrengimą ir daiktų laikymą nenumatyta, jog suimtieji ir nuteistieji savo daiktus gali laikyti maišuose ar krepšiuose, daiktus jie turi laikyti spintelėse, lentynose arba dėžėse po lovomis. Todėl darytina išvada, kad, jei suimtųjų ir nuteistųjų daiktai, kurių leidžiamas svoris neviršija nustatyto maksimalaus daiktų svorio, netelpa sudėti į kameroje esančias lentynas ar spinteles, kameros turi būti aprūpintos papildomu

inventoriumi tvarkingam daiktų laikymui.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

25. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X skundą dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai neužtikrinant tinkamo kamerų įrengimo ir neaprūpinant kietuoju inventoriumi suimtųjų / nuteistųjų asmeniniams daiktams laikyti, atmesti.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

26. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktoriui rekomenduoja imtis priemonių, kad suimtųjų laikymo ir gyvenimo sąlygos Šiaulių tardymo izoliatoriuje atitiktų visus teisės aktų reikalavimus ir nepažeistų jų žmogiškojo orumo, o jeigu kameroje nepakanka lentynų ir spintelių daiktams laikyti, aprūpinti kameras papildomu kietuoju inventoriumi.

27. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas